

Sivas'ta Akranlar Arası Şiddet-Anket Çalışması [The School Bullying in Sivas-Questionnaire Study]

Celal Bütün¹, Fatma Yücel Beyaztaş¹, Halis Dokgöz², Levent Özdemir³, Ali Beyaztaş⁴,
Oğuz Polat⁵, Figen Şahin⁶

¹ Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Sivas, Türkiye

² Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Mersin, Türkiye

³ Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Sivas, Türkiye

⁴ Uzman Öğretmen, Öğretmenler İlköğretim Okulu, Sivas, Türkiye

⁵ Emekli Öğretim Üyesi (Adli Tıp), İstanbul, Türkiye

⁶ Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Sosyal Pediatri Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

Abstract

Violence among bullying, although not a new concept has increased steadily in the last period. This study, 9 and 10 in the grade of 1200 students applied to study through a survey of school violence prevention and inter-flow prevention was intended to put forward proposals for the solution in the center of Sivas. In determining the number of students included in the study stratified sampling method used and the selection of students was done with simple random sampling method. Questionnaire; sociodemographic characteristics and violence against the approach consists of containing the problem. Data SPSS (Ver: 10.0) were evaluated using the khi-square test. 722 of students (60.2%) men, 478 (39.8%) and girls, ages between 14-18 years and mean age 15.75 ± 0.85 . Between gender differences in terms of violence and brute force is significant ($p < 0.05$). 16, 17 and 18 years age group 14 and 15 score was more violence than ($p < 0.05$). Mother and father's education level increased, the severity ($p < 0.05$) is striking. scores increased in children. In addition, parents living together is not working and not having children is not an important factor in their resort to violence also has been put forward ($p > 0.05$). As a result, male students at the rate of violence more than girls and that violence is increasing as the years progress. The higher the education level of parents also increased the severity scores are thought-provoking. Damages caused by violence as put forward in the audiovisual media; the educational programs against violence and violent program to give more space to help ensure the ban should be essential to make legal arrangements. In addition, schools, families and all relevant organizations in this regard in cooperation with the provision of continuous formal education is required.

Key Words: Violence, bullying, school, adolescent

(Rec. Date: Mar 27, 2013

Accept Date: May 03, 2013)

Corresponding Author: Celal Bütün, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Sivas, Türkiye.

E-mail: celalbutun@yahoo.com

Phone: +90 346 258 00 30/2144

Sivas'ta Akranlar Arası Şiddet-Anket Çalışması

**Celal Bütün¹, Fatma Yücel Beyaztaş¹, Halis Dokgöz², Levent Özdemir³, Ali Beyaztaş⁴,
Oğuz Polat⁵, Figen Şahin⁶**

¹ Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Sivas, Türkiye

² Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Mersin, Türkiye

³ Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Sivas, Türkiye

⁴ Uzman Öğretmen, Öğretmenler İlköğretim Okulu, Sivas, Türkiye

⁵ Emekli Öğretim Üyesi (Adli Tıp), İstanbul, Türkiye

⁶ Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Sosyal Pediatri Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

Özet

Akranlar arası şiddet, yeni bir kavram olmamakla birlikte son dönemde giderek artış göstermektedir. Bu çalışmada; Sivas il merkezinde 9. ve 10. sınıfta öğrenim gören 1200 öğrenciye uygulanan anket çalışması aracılığıyla okuldaki akranlar arası şiddet olaylarının engellenmesi ve önlenmesine yönelik çözüm önerilerinin ortaya konması amaçlandı. Çalışmaya alınan öğrenci sayısı belirlenirken tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmış ve öğrencilerin seçimi basit rastgele örnekleme yöntemi ile yapılmıştır. Anket formu; sosyodemografik özellikleri ve şiddete karşı yaklaşımları içeren sorulardan oluşmaktadır. Veriler SPSS (Ver:10.0) Khi-kare testi kullanılarak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin 722'si (%60.2) erkek, 478'i (%39.8) kız olup; yaşları 14-18 yaş arasında ve yaş ortalaması 15.75±0.85'dir. Cinsiyetler arasında şiddet ve kaba kuvvet açısından farklılık anlamlıdır (p<0.05). 16, 17 ve 18 yaş grubundakiler 14 ve 15 yaş grubundakilere göre daha fazla şiddet puanı almıştır (p<0.05). Anne ve babanın eğitim düzeyleri arttıkça çocuklardaki şiddet puanlarının artması (p<0.05) dikkat çekicidir. Ayrıca anne ve babanın çalışıp çalışmaması ile birlikte yaşayıp yaşamamasının, çocukların şiddete başvurmaları konusunda önemli bir etken olmadıkları da ortaya konmuştur (p>0.05). Sonuç olarak, erkek öğrenciler kızlara göre daha fazla oranda şiddete başvurmakta, yaş ilerledikçe şiddet olayları da artmaktadır. Anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe şiddet puanlarının da artması düşündürücüdür. Görsel ve işitsel medyada şiddetin yol açtığı zararlar ortaya konarak şiddete karşı eğitim programlarına daha çok yer verilmesini ve şiddet içeren programların yasaklanmasını sağlamak için yasal düzenlemelerin yapılması elzemdir. Ayrıca okul, aile ve ilgili tüm kuruluşlarla işbirliği içinde bu konuda sürekli yaygın eğitimin sağlanması da gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, zorbalık, okul, adolesan

Corresponding Author: Celal Bütün, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Sivas, Türkiye.

E-mail: celalbutun@yahoo.com

Phone: +90 346 258 00 30/2144

Giriş

Şiddet, bir bireyin yaralanma ve ölümüne neden olan ya da gelişmesini engelleyen fiziksel, psikososyal ve cinsel olarak uygulanan kasıtlı davranışlardır. Şiddet nedenleri; failleri ve yöneldiği kesimler ile türü açısından çok boyutlu olup niteliği, görünümü ve algısı giderek değişmektedir. Şiddeti sadece fiziksel boyutuyla algılama eğilimi yaygın olsa da sözel, duygusal, ekonomik ve cinsel boyutları da bulunmaktadır [1,2] Okulda şiddet kavramı yeni olmamakla birlikte son yıllarda artış göstermektedir. Gerek yapılan çalışmalarda gerekse kitle iletişim araçlarında okuldaki şiddet olaylarına ilişkin haberlerin sayısında ciddi bir artış söz konusudur [3,4].

Zorbalık bir kişi ya da grup tarafından kendini savunamayacak bir kişiye karşı yapılan mental ya da fiziksel şiddet olarak da tanımlanmaktadır [5,6]. Akran zorbalığı istismar tiplerinin içerisinde yer almasına karşın son yıllarda gündeme gelmeye başlayan bir kavram olup istismarın çocuklar arasında yaşanmasıdır. Fiziksel kuvvet ya da yaş farkından dolayı güç farklılığından kaynaklanan bir durum olan akranlar arası zorbalık, çocukların birbirine şiddet uygulamasıdır [7,8].

Zorbalıkta fiziksel yaralanmaların nadir görülmesi nedeniyle tanısı zordur. Açıklanamayan hastalıklar, okula gitmek istememesi, davranışta değişiklikler, okulda başarısızlık, ilgi ve hobilerde azalma, bazı şeylerin yanlış gitmesi gibi durumlar olabilir. Zorbalık her yerde olabilmekle birlikte bazı yerlerde daha sıklıkla karşılaşılır [8,9]. Bu alanlar okul çevresinde sınıflar, oyun sahaları, tuvaletler, okul otobüsleri ya da okul dışındaki yerlerdir [9,10].

Bu çalışmada; Sivas il merkezinde öğrenim gören 9. ve 10. sınıf öğrencilere uygulanan anket çalışması aracılığı ile okuldaki şiddet olaylarına yol açan durumları belirlemeyi, akranlar arası şiddetin engellenmesine ve önlenmesine yönelik çözüm önerilerini ortaya koymayı amaçladık.

Materyal ve Metod

Bu çalışmada, Sivas il merkezinde sosyoekonomik durumu yüksek, orta ve düşük olarak belirlenen üç ayrı lisede 2006-2007 yılında öğrenim gören 9. ve 10. sınıf öğrencilerden 1.200

öğrenci örnekleme alınmıştır ($\alpha=0.05$; $d= \pm 0.03$). Çalışmaya alınan okullardan örnekleme alınacak öğrenci sayısı belirlenirken tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmış ve her tabakadan öğrencilerin seçimi basit rastgele yöntem ile yapılmıştır. 2007 yılında Ocak-Mart ayları arasında uygulanan çalışmada öğrencilere sosyodemografik özelliklerini ve şiddete karşı yaklaşımlarını içeren anket formu (Ek-I) uygulanmıştır. Anket formu konunun uzmanları tarafından hazırlanmış olup öğrencilere dağıtılarak kendilerinin doldurması sağlanmıştır. Birinci bölümde sosyodemografik özellikleri belirten bilgiler içermektedir. İkinci bölüm, öğrenciler arasındaki şiddeti yansıtan 37 adet çoktan seçmeli sorudan oluşmaktadır. Bu sorulara verilen cevaplara göre elde edilen puanlar SPSS (Ver: 10.0) Khi-kare testi kullanılarak değerlendirilmiş, yanılma düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

Bu çalışma; Sivas il Milli Eğitim Müdürlüğü'nün izni ile yapılmış olup, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurul Başkanlığı'nın 05.05.2009 tarihli 09/82 sayılı ve 2009-04/17 karar nolu yazısında onay almıştır.

Bulgular

Çalışmaya katılan toplam 1200 öğrencinin 722'si (%60.2) erkek, 478'i (%39.8) kızdır. Bireylerin en küçüğü 14, en büyüğü 18 yaşında olup, yaş ortalaması 15.75 ± 0.85 olarak tespit edilmiştir.

Annelerinin %38.0'i ilkokul, %5.1'i üniversite mezunudur. Babalarının ise %32.5'i lise, %16.3'ü üniversite mezunudur. 15'inin (%1.3) annesi, 40'ının (%3.3) babası hayatta değildir. 1136 öğrencinin (%94.7) anne ve babası birlikte yaşamaktadır. Anne ve babanın çalışıp çalışmadığına göre çocukların aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır.

Yaş grupları arasında şiddet puanlarına göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir (Tablo 1). 16, 17 ve 18 yaş grubundakilerin 14 ve 15 yaş grubundakilere göre daha fazla şiddet puanı olması istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$).

Cinsiyetler arasındaki farklılıklar yönünden; öğrencilerin arkadaşının görünüşünden hoşlanmayınca kaba kuvvet uygulamaları anlamlı bulunmuş olup, erkekler (%13.4) kızlara (%7.5) göre daha fazla oranda kaba kuvvete başvurduklarını belirtmişlerdir ($p<0.05$).

Arkadaşı için kavga etme durumu da kızlara (%72.2) göre erkek öğrenciler (%83.5) lehine önemli bulunmuştur ($p<0.05$).

Erkeklerin %8.3'ü, kızların %3.6'sı bilerek ve isteyerek arkadaşlarının eşyasına zarar verebileceğini ($p<0.05$) belirtmiştir. Kendilerine küfür edilmesi sonucunda kavgayı tercih eden erkek öğrencilerin oranı (%89.6), kızlardan (%75.5) fazla bulunmuştur ($p<0.05$).

“Bir topluluk içinde güç ve otorite sağlamak için kavga eder misiniz?” sorusuna erkeklerin %19.3'ü, kızların %9.0'u “evet” yanıtını vermiştir ($p<0.05$). 497'si (%41.4) okul arkadaşlarıyla ilişkilerinde, 390'ı (%32.5) mahalle arkadaşlarıyla ilişkilerinde kaba kuvvete başvurduklarını belirtmiştir.

“Arkadaşlarınızın yanında çakı ve bıçak gibi kesici ve delici aletler var mı?” sorusuna erkeklerin %46.7'si, kızların %37.3'ü “evet” yanıtını vermiştir ($p<0.05$). Erkeklerin %79.3'ü, kızların %87.6'sı çakı, bıçak gibi aletleri taşımının daha fazla kavgaya neden olduğunu belirtmeleri anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Erkeklerin %61.4'ü kızların %69.5'i arkadaşlar arasında kavga çıkmasında görsel ve işitsel programlarının etkisi olduğunu düşünmektedir ($p<0.05$).

Erkeklerin %28.3'ü, kızların %8.6'sı hiçbir sebep yokken arkadaşıyla küfürlü konuşabildiğini ($p<0.05$); erkeklerin %35.5'i, kızların %13'ü kendisine lakap takıldığını ($p<0.05$); erkeklerin %23'ü, kızların %8.8'i daha önce kendisine şiddet uygulandığı için başkalarına şiddet uyguladığını ($p<0.05$) ifade etmiştir.

Kendisiyle alay edilen kişilerin okul başarılarının düşmesi yönünden cinsiyetler arası farklılık önemli bulunmuştur ($p<0.05$). Daha fazla oranda kızlar, alay edildiği zaman okul başarısının düştüğünü, erkekler ise fazla etkilenmediğini belirtmiştir. Yine benzer şekilde kızlar daha fazla oranda kendisiyle alay edilen kişinin kendisine olan güvenini kaybettiğini erkekler hiç etkilenmediğini veya bazen etkilendiğini belirtmişlerdir.

Tablo 1. Bazı özelliklere göre alınan şiddet puan ortalamaları

	Ortalama± Standart Sapma	Test İstatistiği
Yaş		
14	16.6±10.1	p<0.05
15	19.4±9.8	
16	20.0±9.6	
17	21.3±11.4	
18	23.1±15.7	
Cinsiyet		
Erkek	21.0± 11.0	p<0.05
Kız	18.2± 9.1	
Annenin eğitim durumu		
Okur yazar değil	19.6±9.5	p<0.05
İlkokul mezunu	18.9±9.7	
Ortaokul mezunu	20.1±10.7	
Lise mezunu	22.6±12.0	
Üniversite mezunu	22.4±12.8	
Babanın eğitim durumu		
Okur yazar değil	17.8±9.3	p<0.05
İlkokul mezunu	19.1±9.8	
Ortaokul mezunu	19.1±9.9	
Lise mezunu	20.3±10.2	
Üniversite mezunu	21.8±12.0	
Annenin sağ olup olmaması		
Sağ	19.9±10.3	p>0.05
Ölü	18.8±10.7	
Babanın sağ olup olmaması		
Sağ	19.8±10.4	p>0.05
Ölü	20.1±11.6	
Anne-baba bir arada mı yaşıyor		
Evet	19.9±10.3	p>0.05
Hayır	20.1±11.1	
Annenin çalışıp çalışmadığı		
Çalışıyor	19.1±9.4	p>0.05
Çalışmıyor	20.0±10.4	
Babanın çalışıp çalışmadığı		
Çalışıyor	20.0±10.5	p>0.05
Çalışmıyor	18.9±9.0	

Tartışma ve Sonuç

Okullarda kaba güç uygulayan zorbalara ve mağdurlara karakteristik özelliklerini bilmek, okulda şiddeti önleme stratejilerinin belirlenmesinde ve uygulanmasında eğitimcilerle yardımcı olacaktır. Zorbalara; daha çok benzer davranış sergileyen kişileri kendilerine model alma, fiziksel gücü ön plana çıkarma, bu tür davranışları olumlu bulma, yetişkinler dahil diğer insanlara saldırgan davranma, sıklıkla çocuklara vurma ve itme, kendi yaş grubu çocuklar arasında güçlü ve popüler olma isteği, kurallara uymada sorun çıkarma, diğerlerinin duygularını görmezlikten gelme gibi özelliklere sahiptir. Mağdurlar ise; sosyal olarak çekingen, kaygılı, pasif olma gibi özellikler taşır. Kendilerini yetersiz görürler, arkadaşları olmadığını düşünürler, içine kapanır ve depresif olurlar. Ailelerine yabancılaşır, hatta intihar edebilirler. En kötüsü de, mağdurların davranışları hak ettiklerine inanmalarıdır [7,11,12].

Bu çalışmada, tüm öğrencilerin şiddet puan ortalaması 19.87 ± 10.34 olarak bulundu. Yaş grupları arasında alınan şiddet puanlarına göre anlamlı farklılıklar tespit edildi. 14 yaşındaki öğrencilerin şiddet puan ortalaması 16.6 ± 10.1 iken 18 yaş grubunda 23.1 ± 15.7 olarak tespit edilmiştir ($p < 0.05$). 16, 17 ve 18 yaş grubundaki öğrencilerin 14 ve 15 yaş grubundakilere göre aldıkları şiddet puanlarının daha fazla olması dikkate değer bulunmuştur ($p < 0.05$). Çetinkaya ve arkadaşlarının [9] yaptığı çalışmada da öğrencilerin yaşı ile zorbalık düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ($p = 0.00$) bulunmuştur. Ayrıca Ögel ve arkadaşlarının [13] 2005 yılında yaptığı araştırmada, şiddet davranışı sergilemenin en fazla 15-16 yaş arasında en yüksek değeri aldığının saptanması çalışmamızla uygunluk göstermektedir. Bu durumda güç farkı olduğunda güçsüz üzerinde yıldırma, kaba kuvvet ve şiddet belirgin olmaktadır.

Anne ve babanın eğitim durumlarına göre çocukların aldığı şiddet puanları arasında anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0.05$). Anne ve babanın eğitim düzeyleri arttıkça çocukların aldıkları puan ortalamaları artmaktadır. İzmir'de yapılan [14] bir çalışmada da babası lise veya yüksek eğitilmiş olan kız ve erkek öğrencilerin kural dışı davranış puanları yüksek bulunmuş, yine annesi yüksek eğitilmiş ve ekonomik düzeyi iyi olan öğrencilerde de yüksek bulunmuştur. Eğitim ve sosyoekonomik düzey artışına bağlı olarak artan aile olanaklarının yani anne-baba izin vericiliğinin, müsamahanın ve hoşgörünün artmasının ayrıca anne-baba denetimi ve

ilgisinin azalmasının ergenlerdeki riskli davranışları artırabileceği bildirilmektedir [14,15]. Sosyoekonomik seviyesi yüksek ailelerin çocuklarının daha zor yönetilebilir olması bu sonucu açıklamaktadır.

Anne-babanın çalışıp çalışmamasına ve anne-babanın birlikte yaşayıp yaşamamasına göre alınan şiddet puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Çetinkaya ve arkadaşlarının çalışmasında [9]; zorbalık düzeyi ile çekirdek, geniş ve parçalanmış aile arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p=0.93$). Anne ve babanın çocukla birlikte olmasının, şiddet konusunda çocuğun eğitimi açısından çok da olumlu katkısının olmadığı görülmektedir.

Cinsiyete göre de erkeklerin şiddet puan ortalamasının (21.0 ± 11.0) kızlardan (18.2 ± 9.1) istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Kızlara göre erkekler daha fazla oranda; sırf görünüşü hoşuna gitmediği için veya 'arkadaşı' için kavga edilebileceğini, kasıtlı olarak arkadaşının eşyalarına zarar verebileceğini, güç ve otorite göstermek için kaba kuvvet uygulayabileceğini belirtmeleri istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.05$). Ayrıca hiç sebep yokken sürekli küfürlü konuşan öğrenciler arasında cinsiyetler arası farklılık önemli ($p<0.05$) bulunmuş olup, erkeklerde (%28.3) daha fazla tespit edilmiştir. İzmir'deki çalışmada [14] da erkeklerin ortalama puanlarının kızlardan daha yüksek bulunması çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişkilerinde erkeklerin daha fazla oranda kaba kuvvet ve kavgayı tercih ettikleri, daha saldırgan davranışlarda bulundukları belirlenmiştir. Erkeklerin kızlara göre şiddet unsurlarına daha çok sahip olmalarının; erkek egemen bir toplumda yetişen erkek çocukların genellikle dışa dönük ve saldırgan davranışlarına, bunun yanı sıra şiddet içeren eylemlerin toplum tarafından yadırganmayıp daha çok cesaretlendirme eğilimine bağlı olduğu düşünülmektedir [16,17].

Erkek öğrencilerde kızlara göre daha fazla olarak kesici-delici aletin mevcut olduğu belirtilmiş, ancak kesici-delici aletin kavgaya iten bir faktör olduğunu kız çocukları erkeklerle göre anlamlı bir farklılıkla ortaya koymuştur ($p<0.05$). Şiddetin ortaya çıkmasında basın ve yayın organlarının önemli etkisi olduğunu da kız çocukları daha belirgin olarak ifade etmiştir. Dolayısıyla çakı, bıçak vb. aletleri taşımanın, şiddet içeren programların ve gazete

haberlerinin arkadaşlar arasında kavga çıkmasına etkisi olduğunu kızlar daha bariz ortaya koymuş ve konuyla ilgili farkındalıklarının belirgin olarak daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Genel olarak güç, şiddet, zorbalık gibi özellikler erkek çocuklar ile bağdaştırılmakta, özellikle erkeklerin şiddet dolu saldırgan karakterde olmaları için adeta aileden başlayarak bütün toplum seferber olmaktadır. Kültürümüzde “Karı gibi ağlama”, “Erkek döver de, sever de” gibi söylemlerle erkeklerin güçlü-kuvvetli oldukları, kaba güç uygulamalarının yadırganmayacağı, kadınların aciz oldukları ve şiddete maruz kalabilecekleri kanıksanmış, adeta kız ve erkeklerin rolleri biçilmiştir. Dolayısıyla erkekler kesici-delici alet bulundurmanın çok fazla yadırganacak bir durum olduğunu, üstelik de olumsuz sonuçlara yol açacağını, kavgaya iten bir unsur olacağını kabul etmezler. Bu bağlamda şiddet, güç ve zorbalık gibi kavramların erkeklerde kanıksanmış olmasından dolayı kavgaya iten bir unsur olduğunu erkek öğrencilerin çoğu kabul etmemiştir. Yine aynı gerekçelerle, erkek öğrencilere göre kızlar daha fazla oranda şiddet olaylarının artmasında görsel ve işitsel basın organlarının önemli bir etken olduğunu belirtmişlerdir.

Bu çalışmada erkek öğrencilerin (%23.8), çocukluk yıllarında kızlara (%8.8) göre daha fazla şiddete maruz kaldığı belirtilmiştir. Yavuz ve arkadaşlarının çalışmasında [18] hem kız hem erkek öğrenciler okulda ve aile içinde fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar. Kızlar erkeklerle oranla daha sıklıkla aile içi şiddetin, erkekler kızlara oranla daha sıklıkla okul içi şiddetin hedefi olmaktadır. Şiddet uygulayanların öyküsünü derinleştirdiğimizde; genel olarak çocukluğunda kendisinin de şiddete maruz kalmış olduğu ifade edilebilir. Şiddet şiddeti doğurmaktadır.

Kendisiyle alay edilen kişilerin okul başarılarının düşmesi yönünden cinsiyetler arası farklılık önemli bulunmuştur ($p<0.05$). Daha fazla oranda kızlar, alay edildiği zaman okul başarısının düştüğünü, erkekler ise fazla etkilenmediğini belirtmiştir. Yine benzer şekilde kızlar daha fazla oranda kendisiyle alay edilen kişinin kendisine olan güvenini kaybettiğini erkekler hiç etkilenmediğini veya bazen etkilendiğini belirtmişlerdir

Sonuç olarak; okul içinde şiddet unsuru sayılacak aletlerin taşınmasının önlenmesi, denetimin sıkılaştırılması gerekmektedir. Ayrıca şiddet içerikli basın yayın ve televizyon programlarının yasaklanması, şiddetin yol açtığı zararlar ortaya konarak bundan ders alınması amacıyla daha fazla eğitim programlarına yer verilmesi ve gerekli yasal düzenlemelerin en kısa zamanda

yaşama geçirilmesi şiddetin önlenmesinde büyük önem taşımaktadır. Okul personeli, eğitimci ve öğrenciler birbirilerine karşılıklı saygı duymalı ve eşit davranmalıdır. Öğrencilerin okula sahip çıkmasını sağlayacak sosyal etkinlikler arttırılmalıdır. Tüm bunlarla birlikte şiddete karşı okul, aile, diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde bu konuda sürekli ve yaygın eğitimin de gerekli olduğu ortadadır.

Kaynaklar

1. Arslan S, Hallett V, Akkas E, Akkas OA. Bullying and victimization among Turkish children and adolescents examining prevalence and associated health symptoms. *Eur J Pediatr.* 2012; 171(10):1549–57.
2. Polat O. Çocuk ve Şiddet. Der Yayınları, İstanbul, 2001; 85-7.
3. Kızmaz Z. Okullardaki şiddet davranışının kaynakları üzerine kuramsal bir yaklaşım. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* 2006;30(1):47-70.
4. Gofin R, Palti H, Gordon L. Bullying in Jerusalem schools: Victims and perpetrators. *Public Health.* 2002;116(3):173–8.
5. Gini G. Bullying as a social process: The role of group membership in students' perception of inter-group aggression at school. *Journal of School Psychology.* 2006;44:51–65.
6. Berger KS. Update on bullying at school: Science forgotten? *Developmental Review.* 2007;27(1):90–126.
7. Bryce TKG, Humes WM. The Scottish Education: Post Devolution. 2nd ed. Edinburgh University Press, Edinburgh, 2003.
8. Besag VE. Bullies and Victims in Schools. Milton Keynes: Open University Press 1989;1-218.
9. Çetinkaya S, Nur N, Ayvaz A, Özdemir D, Kavakcı Ö. Sosyoekonomik durumu farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinde akran zorbalığının depresyon ve benlik saygısı düzeyiyle ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Derg.* 2009;10(2):151-8.
10. Furniss C. Bullying in schools: It's not a crime –is it? *Educ Law.* 2000;12(1):9-29.
11. Olweus D. Aggressors and their victims: Bulling at school. In: Frude N, Gault G, eds, *Disruptive Behaviour Disorder in Schools.* New York: John Wiley, 1984; 57-76.
12. Kepenekci YK, Çinkır Ş. Bullying among Turkish high school students. *Child Abuse Negl.* 2006;30(2):193–204.
13. Ögel K, Tarı I, Eke CY. Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme. İstanbul, 2005. <http://www.yeniden.org.tr/dokuman/vio14.pdf>.
14. Aras Ş, Günay T, Özcan S, Orçın E. İzmir ilinde lise öğrencilerinin riskli davranışları. *Anadolu Psikiyatri Derg.* 2007;8:186-96.

15. Celbiş O, Karaoğlu L, Eğri M, Özdemir B. Violence among high school students in Malatya: a prevalence study. *Turk J Med Sci.* 2012;42(2):343-50.
16. Tattum DP, Lane DA. *Bulling in Schools.* Trentham Boks Ltd, Oakhill, 1989.
17. Tokdemir M, Deveci SE, Açık Y, Yağmur M, Gülbayrak C, Türkoğlu R. İlköğretim öğrencilerinin en sık izledikleri televizyon programlarına göre fiziksel şiddete başvurma ve fiziksel şiddete yaklaşımlarının karşılaştırılması. *Türkiye Klinikleri J Foren Med.* 2009;6(2):74-85.
18. Yavuz MF, Atan YK, Atamer TA, Gölge ZB. Lise öğrencilerinde fiziksel şiddetin değerlendirilmesi: Okulda ve ailede karşılaşılan şiddet ve öğrencinin kendi uyguladığı şiddet. *Adli Bilimler Dergisi.* 2003;2(3):35-43.